

Mei he ako-si'i' ki he ako ma'olungá: Ko e sitepu lahi hono hokó

Ko e founa tokoni 'a e ngaahi mātu'á

'E hoko ko e a'usia f'ouu ki ho'o tamá 'a e 'alu ki he ako ma'olungá. Ngalingali 'e tokolahi 'a e fānauako 'i he 'apiakó pea 'e 'i ai 'a e kau faiako kehekehe ho'o tamá, lokiako kehekehe pea 'e fiema'u ke ne to'o 'e ne 'u nouti' mo e 'u tohi' mei he kalasi ki he kalasi.

Kimu'a pea kamata ako ma'olunga ho'o tamá, talanoa kiate kinautolu fekau'aki mo e ngaahi tūkunga kehekehe mo e kakai te nau ala fetaulaki mo ia 'i 'apiako pea tu'uaki 'a e faingamālie ke 'i ai hano ngaahi kaungame'a f'ouu.

'I he tokoni 'a e famili' mo e kau ngāue 'i 'apiakó, 'oku fa'a liliu-ngofua mo vave pē'a e fānauakó ki honau ngaahi tūkunga f'ouu.

Kātaki 'o fakatokanga'i ange:

'Oku mahu'inga 'aupito ke ke tala ki he Puleakó kimu'a pea kamata e akó kapau 'oku 'i ai ha fa'ahinga me'a 'oku kovi ki ho'o tamá pe ko ha tu'unga fakafaito'o. 'E lava ke fakahā 'eni 'i he feitu'u kuo faka'atā ki ai 'i he foomu lesisita 'a e 'apiakó.

'Oku totonu ke ke toe fakahā ke 'ilo'e he 'apiakó 'i ho'o 'ilo pē 'oku 'i ai ha fa'ahinga me'a f'ouu 'oku kovi ki ho'o tamá pe ko ha tu'unga fakafaito'o.

Kau faiako f'ouu

'I he ako ma'olungá, 'e ala 'i ai e kau faiako 'e toko valu pe lahiange, tānaki ki ai mo ha taha Fale'i 'a e Fānauakó ke ne 'oatu ha tokoni mo ha poupu. 'Oku fa'a hoko ki he fānauako Year 7 ke nau ongo'i hoha'a fekau'aki mo e me'a ni.

'Oku mahu'inga ke fakahā kiate kinautolu 'oku 'i ai e kakai ke tokoni'i kinautolu pea 'oku totonu ke 'oua te nau teteki ke fai ha ngaahi fehu'i.

Ngaahi taimi-tepilé

Ko e ngaahi leseni 'i he ako ma'olungá 'oku fa'a ako'i 'i he ngaahi leseni miniti 40 ki he 60, 'oku ui ko e 'periods'. 'E ako'i 'a e leseni taki taha 'i he periods 'e taha pe ua 'i he taimi. Koe'uhi ke 'ilo'i 'a e kotoa 'o 'enau ngaahi leseni' mo honau ngaahi lokiakó, 'e 'oatu ki ho'o tamá ha taimi-tepile 'oku hā ai 'enau ngaahi leseni', taimi 'o e ngaahi periods pea mo e ngaahi feitu'u.

Ko e fakakaukau lelei ke tokoni ki ho'o tamá ke fakapapau'i 'enau taimi-tepilé 'i he 'enau a'u ki 'api 'i he efiāfi kotoa koe'uhi' ke nau lava 'o fakapapau'i 'oku fa'o 'i he 'enau kató 'a e me'a kotoa te nau fiema'u 'i he 'aho hono hokó – hangé ko e 'u tohi, naunau tohi, teunga PE (sipoti) mo e naunau sipoti.

Ngaahi kaungāme'a f'ouu

Mahalo ko e 'ai kaungāme'a f'ouu ko e taha ia 'o e ngaahi me'a mahu'inga taha 'e fehangahangai mo ho'o tamá 'i he 'enau kamata 'a e Year 7. Faka'ai'ai ho'o tamá ke kau 'i he ngaahi me'a 'oku fai' koe'uhi' kenau 'ilo ai 'a e kakai kehé pea nau ma'u ha taimi fiefia.

Kau 'a e mātu'á

'Oku talitali lelei he'etau ngaahi ako ma'olungá 'a e kau mo e ngaahi tokoni 'a e mātu'á.

Ko e ngaahi kulupu 'a e mātu'á hangé ko e P & C Association (kautaha 'a e ngaahi mātu'á mo e kakai) 'oku 'oatu ai ha faingamālie ke

kau 'i he mo'ui 'a e 'apiakó mo kau 'i he fai tu'utu'uni'. Ko e ngāue-'ofa 'i he ngaahi ouau 'a e 'apiakó pea mo lokiakó 'e lava ke hoko ia ko ha founga lelei ke fe'iloaki ai mo e ngaahi mātu'a kehé mo e kau ngāue 'a e 'apiakó. 'Oku mau hounga'ia 'i ha fa'ahinga tokoni te ke lava 'o foaki.

Tokoni 'i 'o e fānauako 'oku 'i ai 'enau ngaahi fiema'u makehé

'I ho tu'unga ko e mātu'a pe tauhi 'o ha tamasi'i/ta'ahine 'oku 'i ai hano faingata'a'ia fakasino pe fakaako, 'e tokoni 'i koe 'e ha kakai 'e ni'ihi 'a ia te nau ngāue mo koe ke ke fai 'a e fili 'oku tonú ma'a ho'o tamá.

Ko e ngaahi faingamālie 'oku 'atā ki he ako mā'olungá 'oku kau ai 'a e:

- ngaahi kalasi maheni 'i he ngaahi 'apiako maheni
- ngaahi kalasi poupu 'i he ngaahi 'apiako maheni
- ngaahi 'apiako 'oku 'i ai 'enau ngaahi poupu pau

Kimu'a pea lesisita ho'o tamá, 'e kole atu ke ke fetu'utaki ki he 'ofisi fakavahe 'i ho feitu'ú koe'uhi' ke vakai' he'emaui kau ngāue ho'o ngaahi me'a ke ke fili mei ai' pea mo tokoni 'i koe ke ke fili 'a e 'apiako 'oku tonu ki ho'o tamá.

Teungá pea mo e fakatau vala-ako 'i 'apiakó

Ko e teunga ako totonu ho'o tamá 'i he 'Aho 1 te ne 'ai kiate kinautolu 'a e ongo'i kau ki honau 'apiako fo'ou. 'Oku fa'a fakalele 'e he ngaahi 'apiakó ha school clothing pool ((fakatau atu e ngaahi teunga ako 'i 'apiako), pe malava 'e he 'apiakó 'o fakahā atu 'a e falekoloa 'oku ma'u ai e teungá.

Ngaahi paasi fe'alu'aki'

'E ma'u atu 'a e ngaahi foomu kole paasi ki he lēlué, pasi' mo e/pe vaká mei he 'apiako ho'o tamá 'i he Teemi 4. Ko e ngaahi foomu ko'eni' 'oku toe fa'a meili'i atu kiate koe mo e foomu lesisita ki he akó. 'Oku totonu ke fakafoki ki he 'apiakó kimu'a pea 'osi 'a e ta'u fakaakó ke fakapapau 'i 'oku ma'u kotoa 'a e ngaahi paasi' ki he kamata 'o e ta'u ako hono hokó.

'Oku tokanga'i 'e he Potungāue Fe'alu'aki' 'a e Polokalama Fe'alu'aki 'a e Fānauakó. Kapau 'oku toe 'i ai ha'o ngaahi faka'eke'eke, kātaki 'o telefoni ki he Potungāue Fe'alu'aki' 'i he 1800 227 774 pe (02) 9891 8900.

Ngaahi tokoni ki he 'apiakó mo e ngaahi fakamole fakaakó

'Oku ua 'a e fa'ahinga fakamole 'a e ngaahi ako mā'olunga 'a e pulé'angá. 'Oku 'i ai 'a e kole tokoni 'oku 'ikai ke fakamalohi' ki tokoni ki he 'apiakó 'i hono 'oatu 'a e ngaahi naunau mo e ngaahi faingamālie ako ma'ae fānauakó.

'Oku toe 'i ai mo e ngaahi totongi leseni 'a ia 'oku kole ki he ngaahi leseni pau hangē ko e tekinolosia ki he me'a tokoni' mo e 'aati 'oku mamata ki ai'. Ko e ngaahi totongi leseni' 'oku tokoni ia ki hono totongi 'o e ngaahi naunau 'oku ngāue'aki 'e ho'o tamá 'i he ngaahi koosi taki taha ko'eni'.

Kapau 'oku ke faingata'a'ia fakapa'anga, kātaki 'o talanoa ki ho'o Puleakó. 'E ala ma'u ha tokoni ki he ngaahi totongi leseni' pea pehē ki he ngaahi fakamole kehe hangē ko e teunga-ako, ngaahi 'apitanga mo e 'eva fakaako.

Ngaahi telefoni to'oto'o

Ko e ngāue'aki 'o e ngaahi telefoni to'oto'o mo e ngaahi me'a-ngāue fetu'utaki faka'ilekituloniká, lolotonga e taimi akó 'oku matu'aki feinga ke 'oua 'e faka'ai'ai 'i homau ngaahi 'apiakó pea ko e ngaahi telefoni' 'oku pau ke 'oua na'a ngāue'aki lolotonga e taimi leseni'.

'Oku kole atu ki he ngaahi mātu'a ke nau faka'ehi'ehi mei he telefoni pe 'ave fekau SMS ki he'enau fānau lolotonga e taimi akó, 'i he taimi kotoa 'oku malava ai'. Kapau 'oku fiema'u, 'e malava ke fakafou 'a e ngaahi fekau 'i he 'ofisi 'o e 'apiakó ki he fānauakó.

Ngaue Fakatonulea Telefoni'

Kapau 'oku ke fiema'u ha taha fakatonulea ke tokoni 'i koe ke fetu'utaki ki ho'o Puleakó, kātaki 'o tā ki he Ngaue Fakatonulea Telefoni' 'i he fika telefoni 131 450 'o kole ki ha taha fakatonulea 'i he lea faka-Tonga. 'E tā leva 'a e tokotaha fakatonulea ki he Puleakó pea 'e tali 'i he laini' ke tokoni 'i koe 'i ho'o talanoa. 'E 'ikai 'eke totongi atu koe ki he ngāue ni.

© May 2006
NSW Department of Education and Training

GPO Box 33
Sydney NSW 2001
T 9561 8000
www.det.nsw.edu.au
NSW Public Schools - Leading the way
Ngaahi 'Apiako Pule'anga NSW - Takimu'a 'i he halá

Ma'u fakalahi

Ki ha toe fakamatala, talanoa ki he puleako ho 'apiakó, fetu'utaki ki ho 'ofisi fakavahé pe 'alu ki he www.schools.nsw.edu.au

Ki he ngaahi fakamatala kuo 'osi liliú, 'alu ki he www.det.nsw.edu.au/languagesupport